Видавництво „ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР“.

П. Крат.

КОЛИ ЛЕКШЕ БУДЕ?

і інші оповіданя.

Ціна 5 ц.

НАКЛАДОМ
ЕМІЛЯ ГОЛУБОВИЧА
1912
Вінніпег, Ман. Канада.

ЧИ ЧИТАЭТЕ

„РОБОЧИЙ НАРОД"

часопись, що виходить лише для думаючих людий і ніколи не вагаєсь сказати правду?

„РОБОЧИЙ НАРОД" каже правду про всяких дурисьвітів і обманців робочого люду.

„РОБОЧИЙ НАРОД" каже правду про політичних аґентів всіх капіталістичних партій.

„РОБОЧИЙ НАРОД" відкриває всі заходи капіталістичної кляси для туманеня і приневолюваня робітників.

„РОБОЧИЙ НАРОД" не боїть ся сказати правди про яких би то не було урядників, панів, міністрів чи монархів.

„РОБОЧИЙ НАРОД" каже правду про суди, про поліцію і військо.

„РОБОЧИЙ НАРОД" каже правду про попів, які служать не богови а мамоні.

„РОБОЧИЙ НАРОД" каже правду про часописи, що за юдині гроші торгують народною темнотою.

„РОБОЧИЙ НАРОД" описує відносини у майнах і фабриках і на фармах і виказує, чому ті, що працюють, такі бідні і слабі, а ті що нічого не роблять, такі ситі, здорові та богаті.

„РОБОЧИЙ НАРОД" каже все правду і то в тій цїли, аби робітники порозуміли свою кривду, та навчили ся, як мають від неї виратувати ся.

От через те Ви мусите читати і передплачувати „РОБОЧИЙ НАРОД."

Виходить що тижня і коштує на рік $2.00.

Пишіть за ним зараз на адрес:

ROBOTCHYJ NAROD

BOX 3542 (STA. B.) **WINNIPEG, MAN.**

Видавництво „ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР“.

П. Крат.

КОЛИ ЛЕГШЕ БУДЕ?

і інші оповіданя.

Ціна 5 ц.

ЗБІРКА
ВАНА ЛУЧКОВА

НАКЛАДОМ
ЕМІЛЯ ГОЛУБОВИЧА
1912
Вінніпег, Ман. Канада.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/kolylehshebudeii00krat

„КОЛИ ЛЕКШЕ БУДЕ?"

(З українського житя).

Великодні сьвята...

Остап Сосновський йшов по шляху на поле. Його село Майорщина уже сховалось в балці і тільки декільки вітряків, що мов чатові ростановлені по могилах, та кладовище з чорними хрестами нагадують про близьке селище. Шлях обсаджений дупленястими вербами гадюкою, викрутасом біжить по степу і там десь порпна, провалюючись за краєвидом.

Верба квітчаєть ся і стоїть мов один величезний жовтий кетяг, а пчоли гудуть, сьпівають, невпинно працюють, коло кожної золотої, пахучої цьвіточки.

Блакитне небо звисає над зеленим степом, що піріє молоденьким житом. Сонце усьміхаєть ся до його, трусе з себе на його золоте проміння, в котрому купають ся жайворонки. Вони, мов дзвоники, висять у небі і дзвонять, дзвонять, дзвонять... вони сьвяткують прихід весни.

Остап все далї та далї забиваєть ся в степ...

Йому дуже гарно.

Гарно дивитись і на верби і на працьовитих пчілок і слухати жайворонків і дихати пахучим весняним вітром.

А серце його притаїлось під сорочкою і болить потихеньку.

Усю весну орали воли, усю весну згинавсь він над ралом... Дощі сполоскали його роботу і зазеленили... панські ниви буйною молодю.

А там геть за тією могилою і його шматок. Він звернув з шляху і межами подавсь до могили.

Ось і вона та стара могила.

Остап вибивсь на неї і звідтіль поглянув навкруги.

— Боже і краю нема панським ланам!... Он синіє озима пшениця, он зеленіє жито, он знов червона латка ярини. І сей степ наче розмальований латками.. А ось і наші мужицькі латочки. Він сумним оком поглянув на злиденні намірки Майорщан і пішов з могили до них.

Серце в його боліло... Боліло тому, що була весна, що було так хороше, а ще й тому, що якесь лихо стояло над ним, якого він, хоч і чув, та не міг збагнути, побачити, бо воно стояло за спиною.

Він підійшов до своєї ниви. Жито де-не-де підмерзло а ярина тільки-ще-тільки повилазила — тоненьке, руденьке, ріденьке волося...

Остап став серед свого лану і повів по йому очима. Уже двайцять друге літо, з пяти літ свого житя, він міряв ногами сей клаптик землї.

— А що з того виміряв?... Гірко усьміхнув ся і, невідповідаючи собі на запит, похилив головою і засьпівав тихеньку сумну, пісню:

Поле, моє поле,
Кістками з'оране,
Грудьми зволочене,
Кровю іззіляне,
Зпід серця, зпід грудей,
Скажи менї, моє поле,
Коли лекше буде?

В співі чув ся одчай, повна невіра, чулось, як рветь ся терпець...

— Коли лекше буде?!

Послїдні слова тяжким стогном вирвались з наболїлих грудий...

— Піп каже, що треба робити і бог усього дасть. А

хиба я не трудив ся, хіба не моїми кістками виорана ся десятина, хіба не моїми грудьми зволочений усей сей панський степ?..: І пан нічогісенько не роблючи, живе он як, пе, гуляє, а я... Чи дасть нива стільки, щоб хоч те, що позичив вернути... Роби — мати меш!... А мені нізащо було і поросяти на Великдень купить!...

Поле, моє поле,
Дідівський здобутку,
Чого мені з тебе поле,
Немає пожитку?

Проказав Остап слова пісні і, важко зітхнувши, пішов геть з поля до дому.

Поле, моє поле,
Гірка крівавице,
Гірко мені, моє поле,
На тебе й дивитись.

Стояли в його голові слова пісні. Йому було гірко. І сьпів жайворонків, і золоте сяєво сонця, і теплий пахучий дух весни його не тішили — було йому гірко...

Гірко, і темно перед очима. Куди йти, що робити, де шукати поратунку від злиднів, що осіли, так що приходив край...

Остап перейшов межу і знов опинив ся на шляху. Сонце сідало і заснувало золотим павутинем необмежений простор ланів. На вербах кричали граки, злітаючись на ніч з поля. Молоді граченята ґвалтували, вимагаючи від старих їжи, махали крильцями і збивали з вітей жовтий пахучий порох. По шляху швидко котило ся декільки фаетонів. Ось вони наганяють Остапа. Він став у бік і скинув шапку. Пролетів на трояку вороних поміщик з Вовчої долини, а з ними земський начальник, обидва пяні. За ними він з Тарнавщини (має 800 десятин) з дочками, далі становий з якимось паном, а позад усіх на конях пана Райченка якісь пани з кокардами і панич Райченків. Фаетони покотили ся на Мойорщину,

і анї один з тих що сиділи в них, не відповів на здоров каня Остапа... Та се видно його й не образило, він надів шапку і думав:

— Мабуть до нашого пана в гостї... о, так і є — звертають з шляху на економічеську дорогу...

Фаєтони були далеко. Він пішов за ними. І знову чорні думки, мов зграя галичи, опали його голову. З похиленою головою ішов він по колїях від колес панських фаєтонів, питав одну думку „чому," другу „коли." Та не сказала йому думка чому він голий, чому йому на сьвіт гірко глянути, а чому радісно та весело тим панам та чиновникам, що осе повз його проїхали... не сказала й друга чорна, коли лекше буде, поле теж мовчало.

Сонце зайшло і тільки послїдним сяєвом розмалювало в червоне та леліове сїренькі пірясті хмарки. По степу розлягались сині темряви. А на шляху під вербами видно було чорну похилену стать Остапа, що вертав до дому.

У повітрі лїтали та гули хрущі.

ДІТИ.

(З мобілїзаційних випадків).

Василиха вмирала з родів, коли за Василем Чепігою прийшов староста зі стражниками оповістити мобілїзацію...

Біля вагітної клопоталась стара баба Векла, а Василь саме годував у сїнях троє своїх дрібненьких дїточок вареною бараболею... З хати линув стогін і переплїтав ся з тим, що важкою хмарою висїв над селом — то жінки та дїти побивали ся за своїми батьками та чоловіками... Василь належав до резерви; він якось нїяково поглядав навкруги, боючись вийти на улицю, боючись покинути своїх голубяток, що поприлипали до його, мов качата до матері... Він належав до резерви... але пригода сама прийшла до його.

У сїни в війшли люде...

— Збирай ся, у вечері поженуть на місто... до прийому...

Сказав староста, високий у чумарцї чоловік і повернув ся зі стражниками до воріт, а Василь втопив остовпілі очи в простір і майже зомлїв... горщик з бараболею випав з рук і розбив ся на черепя...

Дїти здивовано поглядали на тата, нїчого не розуміючи, що сталось...

Саме найменьше підлїзло до розсипаної бульби і пхало собі до рота брудне лушпинє.

З хати вибігла баба Векла і гукала на Василя.

— Іди, жінка на відходї!.. росчини двері!..

Він вхопив ся за голову... лихо його вдарило об зем-

лю так нагло... діти... жінка... що з вами буде?!..

Василиха уже не зітхала...

Її чорне, спалене за літо, спрацьоване за житя обличе виглядало зза діжі, куди вона закотилась...

Василь стояв над нею, дивив ся, та нічого не думав..

Діти вбігли за батьком і полізли до матері...

— Тату, що з мамою?.. Чого вона так дивить ся, чого вона мовчить?...

Допитувались діти...

Гетьте!... ваша мати вмерла...

Згонила з полу дітий стара Векла...

Василь заломив руки і стогін — о-о-о-о! з лютим болем видер ся з його грудей. Вилетів і замовк...Віки-вічні вчились мужицькі сї груди терпітити, роздерла їх на сей раз пекельна розпука...

А село стогнало...

Царська рука, що віки вичавлювала з його соки, тепер засунула свої пазурі в живу його душу...

Манджурія... Японці...

Сонечко сїдало за верби. З зойком та плачем сунули в Василеву хату резервісти, жінки, усе село... Наче іде величезний похорон. Мерцї резервісти коло кожного побиваєть ся його родина.

Ось іде молодий парубок,рік як повернув з війська; стара мати в розпуцї висне йому на шию... Ось на возї старий білий дїд, везе двох синів — дома нікого... усї тут... на заріз!..

— Ох, вйо, сивенька!..

Василь ще прощаєть ся з дїтьми; то одно, то друге бере на руки, цїлує, вливає своїми горячими сльозами, не може відійти від їх...

— Що з вами буде?!..

Мати як вмерла, так і лежить. За сим величезним похороном живих, про мертвих зовсїм забули...

Більша дївчинка розуміє, що тато кудись іде і біль-

ше не вернеть ся, а ті ще мов пташенята маленькі...

Хто вас доглядати ме, хто вам заробить на варену бараболю..!

Василь упав над самим меньшим, упав і лежить мов не живий... Потім зірвав ся і побіг геть з двору, побіг здоганяти селян що вже вибились на гору, і усі в останнє дивлять ся на свої оселї...

Замовкли. Резервісти стають навколюшки, бють поклони, цїлують рідну землю... Ту землю, що стільки лїт засївали вони зеленим житом;беруть її і завязують у хусточки...

Убють на чужинї, а ся грудочка на тобі, мов рідна матуся ляже...

Одна, єдина грудочка!..

Бє поклони і Василь.

Сонце там далеко сховалось за луками, поливши в останнє червоним промінєм очерети, луги, гаї на горах, що змієвим валом оточили край степу, село з його білою церквою та селян, що збились на горі і дивлять ся на його захід... Ось і воно зникло і покинуло їх у синзім туманї темряв.

* * *

Прийшли до міста.

В ранцї набір у війському урядї...

Ваше Високоблагородіє!.. в мене дрібні недолїтки. . жінка вчера вмерла... Відпустїть мене до дому... Вони там з голоду пухнуть... нїхто за ними не опікуєть ся...

Что ти, что ти!.. как можно отпустїть... О твоїх детях абязано пабєзпокоїть са общество!.. нельзя!... Іван Петровіч, запішіте Васілій Чепега в восточний сібірскій...

Ваше Високоблагородіє! змилуйтесь!..

Бухнув Василь в ноги воїнському начальникови, блискучому офіцерови, обіймаючи його лякеровані чобо-

ти...

Воїнський начальник з огидою відскочив від ,,мужіка''... Він лютував: набір затяг ся, наближалось до вечера, а його кортіло їхати до одного дідича на обід та ,,карти''...Справникови теж не сиділось... Брали похапцем: старих, хорих, з великою родиною...

— Ваше Високоблагородіє ..

— Убрать, проч!..

Василя випхнули з воїнського уряду і він опинив ся серед улиці. Напроти, через майдан сот дві резервістів вибивали двері у ,,марнопольці''*)...Скізь гуло... В другому кутку люди били урядника... Василь наче осліп, оглух...

Ніч...

Василь манівцями повернув до села.

Він втік... І зморений сидить на колодках біля своїх воріт. В темноблакітнім небі глупіли зорі. Тільки одна така блискуча сіяла просто над його головою...

Навкруги мертва тиша...

— Щож, що я втік... та куди я втік?... до дому ... В ранці мене знов піймають і поженуть до війська... на війну... Сьвіт широкий а нігде подітись!.. Ой не страшно мені пропадати, а діти, діти мої, що з вами буде?..

Затрусив ся Василь чує начеб то щось кавчить в бурянї на городї... Скочив і побіг — слуха, так... в гарбузах його Маринька. Залізло, видно, та так і дубує... уже на пів захололо. Мороз по кістках пішов у Василя; схопив він дитину...

— Маринько се ти?..

Мовчить дитина... Пішов Василь з нею до хати...

Двері росчинені... Запалив сірника. Заблистів шведський сірник і осьвітив злидненні стіни... В куточку сидять його діти... і не сплять, дивлять ся у пітьму широко росчиненими очима одно тільки до одного попритулялось... а в хаті жінка чорніє...

Сїрник догорів і згас крівавим, огнем згасло в очах Василеви...

Вониж не їли... За віщо їх караєш Господи, та ще голодною смертю .. А завтра що я їм дам?.. нїчого нема .. На день до пана заробити ще треба пійти... Не дадуть .. за царя... на війну... вловлять... пропадати ..

Забрав Василь дїтей, вгорнув в рядно і поніс їх мовчки з села, де під лотоками вода реве, стогне водний млин.

Дїти мовчать...

Підійшов до греблї, каміня начипив і бігом до річки...

Ідїть у воду, лекше вам буде...

Хлюпоснула вода, загуло по річцї, застогнав стиха розбурханий очерет... А Василь пішов до вільхи, що стояла самотою над греблею і наче руку, простягала над дорогою чорну гілку.

Скинув пояса, став на стовпчика, що як раз під деревом, зробив петлю, прикрутив пояса до Гільки і швидко затягнув собі його на шиї... скочив з стовпчика і повис, ледве не торкаючись пальцями землї... Очи викотились і якось здивовано дивились туди, де на крайовидї займалось жовто-чарівною смугою небо. Прокинулись пташки, потягли на перелїт качата. Десь за річкою дзвонили свою пісоньку жайворонки, а деркачі деренчали на на росяних луках.

Схід сонця захопив уже пів неба, а маленький вітрець ворушив на холодній голові мерця русяве волосся...

Річка з якимсь тихим наріканем, з водяною скаргою струмилась в зелених берегах...

ЖЕРТВА.

Темна, похмура ніч. .

Небо заволочене важкими, сірими хмарами, коли-неколи з їх сипеть ся сніг...

Подиха холодний, пронизливий вітер і збиває по Збручу теж холодну, чорну хвилю; вона, наче німа, щось буркоче і бєть ся своїми крижастими грудьми на россійський берег...

На березї стоїт молода, літ вісімнайцяти дївчина середнього зросту, тоненька, струнка зодягнена у якусь темну спідницю та плащ з просторими китайськими рукавами; з під великокрисого бриля випхало ся русяве волосє.

Їй холодно, бо шкодливий вітер усе хоче розхрістати її нетеплий плащ. Біля дївчини, нахилившись до землї, щось робе контрабандист. Він часом позира то на той бік, то впоздовж берегу, то знову схиляєть ся над невеликим пакунком — усім добром дївчини.... Як на лихо мотузки порвались, і контрабандист мусе їх зточувати.

А вона тим часом позира до Галичини...

Вона утікачка... Як горлиця від шуляка, так тїка вона від россійського двох-голова...

Ще як було їй 15 літ, та гадина замучила її брата — ґімназиста восьмої кляси; потім незабаром пропав у тих же лютих пазурах її дядько, а потім — іще, іще... безлїч і близьких, і далеких!.. Вона вморилась лїчити пропажі, вона вморилась плакати, бо сліз нехопило — нї, не хопило, а вони вишкварили ся на її серцї, що розпалилось

лютим огнем помсти до всесьвітнього ворога.

Вона плоха, квола дівчина — дитина 16 років — з словом правди на устах пішла, аби побити тими словами люту кривду — зодягнену в порфиру та вісон, оточену баркадами салдацких баґнетів, кадилами попів, жандарами, шпигами та вязницями.

Вона пішла!..

Але хто хоче доступитись до кривди, той мусе переступити який-будь з тих баркадів. І вона його переступила і... влучила просто у обійми вязниці, шпигів, жовнірів та звірюк з чоловічими пиками — жандарів.

А потім... потім понесла вона своє слово правди до далекого, снігового Сібіру. Перед нею підводились Урали, а позаду чув ся цинічний реґіт двохголової гадини...

Дівчина затремтіла і озирнулась: чорна, холодна пелька прірви була за нею — там була Россія! І жалко їй стало змордованої країни, жалко їй стало рідних могил, а вона їх стільки там покидала! жалко стало людського стогну та брязькотіння кайданів.

Повернутись!..

Але чого?... що ти там допоможеш?

Хіба-що зогниєш укупі з другими в царській вязниці — та тільки там і без ґебе повно!..

— Ну, ходімте. Сказав контрабандист, узяв дівчину на одну руку, другою — пакунок і тихо ступав у воду.

— Хлюп, хлюп... билисъ хвилї по контрабандистових ногах а вітер підхоплював гук хлюпаня і ніс його до Россії.

— Царате! ворог твій через три хвилини буде геть від твоїх пазурів, буде на волї! сьпівав північний вітер, і царат почув.

А вона тим часом повила рукою шию контрабандистові і знову залетіла думками „до дому". Усе— і гірке, і гарне, як тільки вона почула, що на віки його кида,

зробилось враз таке любе, таке їй коштовне, що серце нестерпучи защиміло, і вона раптово схопила свої груди лївою рукою. Вода поменьшала і контрабандист весело подав ся до берегу, забувши усю осторогу.

Буль! буль!... наче-б-то щось упало в воду, в той же час дївчина уся схитнулась, а з россійського боку долетїло трісь-трах! трісь-трах!

Долетїли кляті кулї тирана! Одна з їх пронизала наскрізь гірлянку дївчини і сьвята кров облила пику жвавому контрабандистові.

— Стріляють! миттю пролетїло у його голові, і він швидко подав ся до берегу ..

Буль, буль, буль! дздздз-е завили кулї... трісь-трах! і контрабандист, влучений на смерть, виніс нещасну на вільний беріг — ,,під твої крила австрійська конституціє!'' --- а сам лїг мертвий на берегове каміння.,.

Вона не зчулась, як її пронизала куля, а тільки почула, що сила враз стала її покидати...

Трісь-трах! долїтало до уха... Контрабандист кладе її, а сам пада... В очах пішли білі дуки...

--- Я забита! Пробігла в неї думка.

Вона хтїла посунутись, бо їй муляв камінь; зворухнулась, повернула трохи голову... З вразки цївкою полилась кров, і вона, як підбита кізка затріпалась у останнїх конвульсіях...

З за хмари визернув золотий серп місяця, пробіг своїм ясним промінням по берегах каламутного Збручу, глянув на два розкиданих по камінню трупах, — на чорну, велику фіґуру контрабандиста та на тендітну, маленьку, зобгану, мов забита ластівка, дївчину, задивив ся у її ясні, хоч померлі оченята, тай засунув ся хмарою, аби не бачити россійських катів, що збігали ся з усїх боків хоч з того берегу подивити ся на свою здобич...

ФІНАЛ МОСКВИ.

Ми грудями стали за волю, і в груди
Живі — нам холодні штики повстромляли.
Ми ярма побили, сказали: вже буде!
І голови нам відрубали...

В крові утопили послідну надію,
Не стало вам іншої ради —
Ми кинули хати, взялись за роботу,
І в улицях скрізь баррікади.

Недоля за долю з неправдою бились,
Ми бились за землю-свободу,
І тисячі наших голов покотилось —
Погнулись шереги народу.

Нас всіх перебили... Зліпили ми кровю
Обліплені снігом толуби.
Кати і над мертвими глум учинили,
Греміли побідні їм труби,

І ми полягли... та лежати в землї,
І гнити спокійно не можем:
Гуляють кати, бенкетують царі,
Кленуть нас блескучі вельможі.

До вас, до голодних, нужденних братів,
Ми кличемо: слухайте ради,
Кінчайте роботу, що ми почали,
Упавші зведіть баррікади.

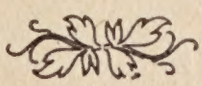

LIMO DRUG Co.

Successor to Rogers the Chemist

803 MAIN St. — — WINNIPEG, MAN.

ДОРОГІ КРАЯНИ!

Богато приходить ся нашому братови бідувати в Канаді, не знаючи анґлійської мови. Особливо хорому, котрого всілякі люди, лиш хочуть ошахрувати а не помочи.

Тому в всіляких випадках хороби пишіть до нас по пораду, а ми маємо найліпших докторів і найліпші медицини; будьте певні що будете задоволені.

Коли будете в Вінніпегу заходіть до нас.

Пишіть по наш великий катальоґ, який висилаємо даром.

Опишіть нам вашу хоробу, а ми вишлемо вам потрібні медицини, зроблені під доглядом найліпшого доктора і хеміка.

Медицини висилаємо почтою або експресом і C. O. D. (посліплатою). LIMO DRUG CO.

N. CHERNIAK

ГОДИННИКАР

876 Main St. — WINNIPEG, MAN.

Маю на продаж всякі золоті і срібні річи як; зиґарки, ланцушки, перстені, шпильки і т. п. Продаю тано.

Також направляю зиґарки і роботу свою ґварантую на два роки.

Принимаю також замовленя з поза міста, з фармів почтою і замовлені або направлені річи висилаю сейчас.

Не забувайте, а приходіть, або присилайте замовленя.

Руська книгарня

850 Main St. Winnipeg, Man.

Phone St. John 970

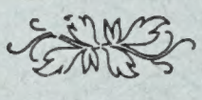

ОДИНОКИЙ НА ЦІЛУ КАНАДУ
СКЛАД РУСЬКИХ КНИЖОК

всякого змісту поручає Шан. Руській Публиці свої услуги. Посідаємо найбільший вибір книжок в цінах від 5 центів аж до 50 долярів. Обслуга точна і скора.

Катальоґи друковані кождого року висилаєть ся на жадане.

Руська Книгарня видала доси дуже много книжок власним накладом.

Кромі книжок маємо величавий склад

МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

спроваджуваних впрост з краю.
То всьо промовляє за тим, щоби Шан. Родимці звертали ся лише до нас а будуть вдоволені.

Пишіть за цінниками на виразну адресу;

RUSKA KNYHARNIA

850 Main St. Winnipeg, Man.